

STEUNFIGUREN IN DE JEUGDZORG_

Een onderzoek onder Gelderse jongeren, ouders en jeugdprofessionals
naar de samenwerking met steunfiguren

Janneke Peelen

Imke Schoppink

Coleta van Dam

Marion van Hattum

24 februari 2023

HAN_UNIVERSITY
OF APPLIED SCIENCES

COLOFON

Opdrachtgever

Bovenregionaal Expertisenetwerk Gelderland (BOEG)

Meer informatie: <https://vng.nl/artikelen/bovenregionaal-expertisenetwerk-gelderland-boeg>

Realisatie

Lectoraat Werkzame Factoren in de Jeugd- en Opvoedhulp, HAN University of Applied Sciences

Janneke Peelen en Marion van Hattum

Praktikon

Coleta van Dam en Imke Schoppink

Contact

Bij vragen over het onderzoek(sinstrument) kunt u contact opnemen met Janneke Peelen,
janneke.peelen@han.nl

Copyright

De informatie uit dit rapport mag worden overgenomen, mits met bronvermelding.

Disclaimer

Dit rapport is gebaseerd op resultaten van vragenlijsten die breed uitgezet zijn in de Provincie Gelderland. De respons was echter laag en daarmee zijn de resultaten niet representatief. De resultaten dienen dus met enige voorzichtigheid gebruikt te worden.

INHOUDSOPGAVE

COLOFON	2
SAMENVATTING	4
1 STEUNFIGUREN IN DE JEUGDZORG	5
1.1 Inleiding	5
1.2 Waarom samenwerken met steunfiguren?	6
1.3 Weinig bewijs en nieuwe vragen.....	6
1.4 Uitvoer onderzoek: samenwerking met ervaringsdeskundigen	7
1.5 Respons en representativiteit onderzoek.....	8
2 RESULTATEN: WAT GEBEURT ER AL IN DE SAMENWERKING MET STEUNFIGUREN? ...	9
2.1 Jeugdprofessionals werken weinig samen met steunfiguren	9
2.2 Jongeren en ouders over steunfiguren	9
3 RESULTATEN: KUNNEN, WILLEN EN MOGEN SAMENWERKEN MET STEUNFIGUREN .	11
3.1 Kunnen	11
3.2 Willen	12
3.3 Mogen	15
4 CONCLUSIES EN ADVIEZEN	17
4.1 Investeer in training en ruimte voor competentie ontwikkeling	17
4.2 Faciliteer de samenwerking met steunfiguren	17
4.3 Investeer in actieleertrajecten	18
5 WAT GEBEURT ER VERDER MET DE UITKOMSTEN VAN HET ONDERZOEK?.....	20
5.1 Invloed uitoefenen op onderwijscurricula.....	20
5.2 Handreiking omgang met privacywetgeving in de samenwerking met steunfiguren	20
5.3 Promotieonderzoek Circulaire zorg.....	21
LITERATUURLIJST	22
BIJLAGEN	25
Bijlage A: Werving en respons enquête	25
Bijlage B Aanvullende tabellen en figuren.....	28
Bijlage C Verslag focusgroepen	32

SAMENVATTING

De uitkomsten van het onderzoek laten zien dat zowel jongeren, ouders en jeugdprofessionals potentiële meerwaarde zien in de samenwerking met steunfiguren in de jeugdhulp. Belangrijk om hierbij te noemen is dat met name jongeren een aantal kritische kanttekeningen hebben bij het daadwerkelijk betrekken van een steunfiguur in het hulptraject. Ze verwachten dat de band met deze persoon verandert, dat deze persoon blijvend verbonden raakt met de problematiek en dat dit uiteindelijk hun rol van onbevooroordeelde steun in gevaar kan brengen. Ook benoemen jongeren dat veel jongeren, zeker als ze al langer jeugdhulp krijgen, weinig vertrouwen hebben in anderen, wat de samenwerking met een steunfiguur ingewikkeld maakt. De jongeren, en ook ouders, benadrukken dat samenwerking met steunfiguren alleen van meerwaarde is als er steeds sprake is van maatwerk. Niet voor alle jongeren is de samenwerking met een steunfiguur helpend en de wijze waarop de samenwerking vorm krijgt zou steeds aangepast moeten worden aan de situatie, mogelijkheden en behoefte van jongere en gezin. Volgens jongeren zou extra aandacht voor steunfiguren in de jeugdzorg moeten betekenen dat een hulpverlener samen met de jongere en het gezin onderzoekt wie een steunfiguur is en zou kunnen zien, om daarmee (nieuwe) opties voor steun te verkennen. Dat het hebben van een steunfiguur een recht zou moeten zijn, vinden jongeren op zich een mooi idee, maar de angst bestaat dat het in de praktijk een plicht wordt.

Ondanks de toenemende aandacht voor steunfiguren in de jeugdzorg en de potentiële meerwaarde die alle betrokken zien, laten de resultaten zien dat er in de praktijk nog weinig wordt samengewerkt met steunfiguren. Jongeren ervaren dat hulpverleners weinig oog hebben voor de mensen in hun omgeving die zij als steunend ervaren. En een groot deel van de hulpverleners geeft aan dat ze het afgelopen jaar niet tot weinig met steunfiguren aan de hand is. Wat is er aan de hand? De resultaten tonen een combinatie van factoren die de samenwerking met steunfiguren belemmeren. Enerzijds gaat het om factoren die te maken hebben met het 'kunnen' samenwerken, onder andere competenties van jeugdprofessionals. Anderzijds gaat het om factoren die te maken hebben met het 'mogen' samenwerken; randvoorwaarden als facilitering door organisaties en aanwezigheid van een sociaal netwerk, én maatschappelijke tendensen als individualisering waardoor een gemeenschappelijke opvoedingsverantwoordelijkheid minder vanzelfsprekend is geworden.

Op basis van de uitkomsten van het onderzoek is het advies om te investeren in actieleertrajecten op lokaal- of teamniveau. In een actieleertraject is er zowel aandacht voor competentieontwikkeling als het onderzoeken van factoren die het 'mogen' samenwerken met steunfiguren belemmeren dan wel versterken. Hierbij kan dan nadrukkelijk aandacht zijn voor de context van jongeren en gezin en de vraag wanneer en op welke manier de samenwerking met steunfiguren van meerwaarde is. Door deze actieleertrajecten systematisch te volgen waarbij ook factoren behandeluitkomsten en behandelduur in kaart worden gebracht, krijgen we ook meer zicht op de effectiviteit van samenwerking met steunfiguren. Ondanks dat de samenwerking met steunfiguren op dit moment hoog op de beleidsagenda staat, is de bewijskracht voor deze werkwijze nog steeds zwak.

1 STEUNFIGUREN IN DE JEUGDZORG

1.1 Inleiding

Een belangrijke prioriteit van het huidige jeugdbeleid is het versterken van de eigen verantwoordelijkheid en de eigen mogelijkheden van jongeren en ouders, mét inzet van het eigen sociale netwerk.¹ Inmiddels zijn er verschillende landelijke richtlijnen waarin de samenwerking met steunfiguren, en inzet van informele steun in het algemeen wordt uitgewerkt.² Echter, uit gesprekken met beleidsmakers en jeugdprofessionals van de zeven jeugdhulpregio's van Gelderland, bleek dat de samenwerking met steunfiguren in de hulpverlening moeizaam van de grond komt. Dit was aanleiding om binnen de zeven jeugdhulpregio's een onderzoek te starten naar de samenwerking met steunfiguren.

Het onderzoek is uitgevoerd in opdracht van en gefinancierd door het Bovenregionaal Expertisenetwerk Gelderland (BOEG). Doel van het onderzoek was om een inventarisatie te maken van een actuele stand van zaken van:

1. de huidige inzet van het sociaal netwerk en in het bijzonder steunfiguren (aantallen en de wijze waarop) in lopende hulpverleningstrajecten
2. ervaren belemmeringen en kansen in de samenwerking met steunfiguren, zowel volgens hulpverleners, als volgens jongeren en gezinnen.
3. inzicht in gewenste vervolgstappen om verbeteringen te realiseren

Er is bewust gekozen om eerst deze inventarisatie te maken en niet gelijk te starten met een verbetertraject. We wilden eerst zicht krijgen op de ervaren belemmeringen en vooral zicht krijgen op waar kansen liggen om het werken met steunfiguren te versterken. De inventarisatie is gemaakt met behulp van een enquête die verspreid is onder jongeren, ouders/verzorgers en jeugdprofessionals. We hebben gekozen voor een enquête omdat we een breed beeld wilden krijgen van ervaren belemmeringen en kansen voor samenwerking met steunfiguren. Deze werkwijze gaf ons tegelijk de mogelijkheid om inzichten uit eerder onderzoek naar de samenwerking met steunfiguren en sociaal netwerk, veelal kwalitatief en met een klein aantal respondenten, breder te toetsen.³ De uitkomsten van de enquête zijn vervolgens in focusgroepen met jeugdprofessionals, ouders en jongeren besproken op herkenbaarheid en verrijkt. Tijdens deze focusgroepen is ook besproken wat wenselijke vervolgstappen zijn.

¹ Ince & Schmidt (2017).

² Onder andere handreiking informele steun BPSW: Vosselman & Steenmeijer (2022)

³ Bastiaan & Bastiaanssen (2021); Ditters e.a. (2021); Linders (2010); Paans (2016); Remmelink e.a. (2019); Weiler e.a. (2020).

1.2 Waarom samenwerken met steunfiguren?

Voordat we het uitgevoerde onderzoek en de resultaten verder toelichten willen we eerst kort stil staan bij de achtergrond van het werken met steunfiguren. Waartoe ligt er binnen het huidige jeugdbeleid een sterke nadruk op de samenwerking met het sociale netwerk van gezinnen, en in het bijzonder op de samenwerking met steunfiguren voor jongeren? Met de invoering van de Jeugdwet in 2015 is er meer nadruk kom te liggen op het versterken van het probleemoplossend vermogen van kinderen en jongeren, hun ouders, mét inzet van hun sociale netwerk.⁴ De ambitie is om te komen tot een versterkte, bredere basis, gevormd door de pedagogische infrastructuur en lichte hulp. Door versterking van deze basis zou minder dure en complexe zorg nodig zijn. Het samenwerken met steunfiguren kan gezien worden als een manier om de pedagogische basis te versterken. En wordt ook gezien als een manier om te werken aan meer duurzamere vorm van ondersteuning die minder afhankelijk is van professionele inzet.⁵

1.3 Weinig bewijs en nieuwe vragen

Op dit moment is er vanuit onderzoek nog weinig bewijs dat de samenwerking met het sociaal netwerk daadwerkelijk leidt tot betere en effectieve jeugdhulp. Wel legitimeert bestaand onderzoek dat we verder zoeken naar werkzame factoren in het werken met gezinssystemen en hun sociaal netwerk. Zo weten we dat het gezinsfunctioneren grote invloed heeft op de ontwikkeling van jeugdigen én dat hulpverlening die zich enkel richt op de klachten en de gedragsproblemen van jongeren minder effectief is.⁶ Ook weten we dat werken vanuit sociale netwerk strategieën (SNS) effectiever is dan 'care as usual' in het verminderen van klachten bij jeugdigen, zoals gerapporteerd door ouders.⁷ Tot slot laat onderzoek zien dat gedurende de adolescentie relaties met andere jongeren en volwassenen steeds belangrijker worden. Jongeren groeien steeds meer toe naar autonomie en komen los van ouders.⁸ Belangrijke anderen, die door de jongere vertrouwd worden, kunnen in aanvulling op ouders een vitale rol spelen in de ontwikkeling van kinderen en adolescenten. Deze omstanders kunnen belangrijke anderen zijn en, bij jongeren die jeugdhulp nodig hebben, fungeren als steunfiguren voor de jongere.⁹

Genoemde onderzoeken wijzen allemaal richting een mogelijk positieve bijdrage van samenwerking met steunfiguren aan een betere en effectievere jeugdhulp. Tegelijkertijd is het daadwerkelijke bewijs minimaal en zijn er nog veel vragen onbeantwoord, zoals in welke situaties en voor welke jongeren pakt de samenwerking met steunfiguren positief uit? En wat vraagt het van alle betrokkenen in het samenwerkingsproces aan houding, kennis en vaardigheden? Uit eerder onderzoek blijkt dat

⁴ Friele e.a. (2018); Gilsing (2019)

⁵ De Ruig & Van Dam (2020)

⁶ Lock e.a. (2010); Weisz e.a. (2017)

⁷ Tijdink e.a. (2017)

⁸ Bowers e.a. (2014); Fruith & Wray-Lake (2013); Patton e.a. (2016)

⁹ Van Dam (2018)

hulpverleners het meervoudig samenwerken met het gezinssysteem en sociaal netwerk complex vinden.¹⁰ In het onderhavige onderzoek lag dan ook de nadruk op het *kunnen*, *willen* en *mogen* samenwerken met steunfiguren. *Kunnen* gaat over de vraag welke competenties nodig zijn en of hulpverleners voldoende toegerust zijn om deze samenwerking vorm te geven. *Willen* heeft betrekking op overtuigingen ten aanzien van 'goed' hulpverlenerschap en verantwoordelijkheden ten aanzien van opvoeden. Ook gaat het over verwachtingen ten aanzien van de meerwaarde van de samenwerking met steunfiguren. *Mogen* heeft betrekking op de (organisatorische) randvoorwaarden en ervaren belemmeringen.

1.4 Uitvoer onderzoek: samenwerking met ervaringsdeskundigen

Het onderzoek is uitgevoerd door het lectoraat Werkzame Factoren in de Jeugd- en Opvoedhulp van de HAN University of Applied Sciences en Praktikon, een onafhankelijke organisatie voor onderzoek en ontwikkeling binnen (jeugd)zorg, onderwijs en gemeenten. In het onderzoek is intensief samengewerkt met een klankbordgroep bestaande uit 3 ouders, 1 jeugdprofessionals, 3 ervaringsdeskundige jongeren of jong volwassenen, en 1 persoon die zowel als ervaringsdeskundige (vanuit jongerenperspectief) als hulpverlener in de jeugdzorg werkt. Deze klankbordgroep is gedurende het verloop van het onderzoek vier keer bij elkaar geweest en heeft een belangrijke bijdrage gehad in de ontwikkeling van de enquête en duiding van de resultaten. Door hun kritische, op ervaring gestoelde, feedback hebben we de enquête zoveel mogelijk laten aansluiten bij de geleefde werkelijkheid van jongeren en ouders.

We noemen twee wijzigingen die op aangeven van de klankbordgroep bij de start van het project zijn doorgevoerd. Allereerst is de oorspronkelijk naam van het project "natuurlijk mentorschap" gewijzigd naar "steunfiguren in de jeugdzorg". De term natuurlijk mentorschap wordt in literatuur en beleid gebruikt om personen aan te duiden die steun bieden aan een jongere en/of anderen in het gezin vanuit een bestaande sociale relatie die natuurlijk ontstaan is, dus niet een hulpverlener of in het geval van een jongere de eigen ouder(s)/verzorger(s). Het gaat dan in de regel om een volwassen persoon. Volgens de klankbordgroep, zowel de jongeren als de ouders, drukt de term natuurlijk mentorschap, een bepaalde ongelijkwaardigheid en formaliteit in de relatie uit. De term steunfiguren daarentegen gaat meer uit van gelijkwaardigheid en een variatie aan steun die je van iemand uit je omgeving kan ontvangen. Steun is daarnaast niet voorbehouden aan een volwassen persoon. Een andere belangrijke wijziging is het maken van een onderscheid tussen het hebben van een steunfiguur in algemene zin en het betrekken van een steunfiguur in het hulpverleningstraject. Voor jongeren kunnen dit twee verschillende dingen zijn. Ook biedt dit onderscheid meer ruimte om te inventariseren op welke manier leeftijdsgenoten een steunfiguur kunnen zijn.

¹⁰ Van Hattum e.a. (2019); Welmers-van de Poll e.a. (2020)

Naast de klankbordgroep heeft een projectgroep, bestaande uit professionals van verschillende organisaties¹¹, een belangrijk rol gehad in dit project. Deze projectgroep heeft een belangrijk aandeel gehad in de aanvraag van dit project en heeft de contouren mee vormgegeven. Gedurende de looptijd van het project is de projectgroep drie keer bij elkaar geweest om te adviseren over inhoud en verspreiding van de enquête, en duiding van de resultaten.

1.5 Respons en representativiteit onderzoek

Op basis van eerdere ervaringen in de regio met grootschalige enquêtes onder hulpverleners en gezinnen was onze verwachting dat we per doelgroep de volgende respons zouden krijgen: hulpverleners n=200, gezinnen (jongeren en ouders samen) n=100. Ondanks extra investering in de werving is de respons in dit onderzoek erg laag. Meer informatie over de werving en achtergrondkenmerken van deelnemer is te vinden in bijlage A.

De enquête is ingevuld door 11 jongeren, 9 ouders en 76 jeugdprofessionals. Het grootste deel van de respondenten is afkomstig uit Gelderland. Van de jongeren en van enkele professionals is onbekend uit welke regio zij komen. Bij jongeren is regio van herkomst niet nagevraagd. De verwachting is dat zij net als ouders uit de provincie Gelderland afkomstig zijn. De meeste professionals en ouders zijn afkomstig uit de regio Nijmegen. Binnen de provincie Gelderland zijn ongeveer 3300 professionals in de jeugdzorg werkzaam¹² en in de 1^e helft van 2022 hebben ongeveer 47.000 jongeren gebruik gemaakt van jeugdzorg in de provincie Gelderland.¹³ Een eenvoudige steekproefberekening wijst uit dat we bij deze populatiegroottes minimaal 382 jongeren en 345 professionals nodig hebben om betrouwbare uitspraken te kunnen doen. Dat betekent dat de resultaten uit dit onderzoek niet representatief zijn.¹⁴ Ondanks deze kanttekeningen bij de representativiteit, zijn de resultaten van dit onderzoek wel in lijn met eerder onderzoek.¹⁵

Deelnemers aan de enquête konden na het invullen aangeven of zij uitgenodigd wilden worden voor deze focusgroepen. Vijf jongeren, 7 ouders en 29 professionals hebben zich via de enquête hiervoor opgegeven. We hebben via jongerenraden, via contacten van de projectgroep en klankbordgroep een extra oproep gedaan voor deelname aan de focusgroepen. Uiteindelijk hebben in totaal 14 jongeren, 4 ouders, 2 professionals en 1 steunfiguur deelgenomen, verspreid over drie focusgroepen (zie voor meer informatie bijlage C).

¹¹ Gemeente Nijmegen, gemeente Druten-Wijchen, Entrea-Lindenhout, Jeugdbescherming Gelderland, Zorgbelang inclusief, Stichting JIM, Academische werkplaats jeugd.

¹² CBS: <https://dashboards.cbs.nl/>

¹³ CBS: <https://opendata.cbs.nl/>

¹⁴ <https://nl.surveymonkey.com/7>

¹⁵ Onder andere onderzoek in Nederland: Paans (2016) en Ditters e.a. (2021)

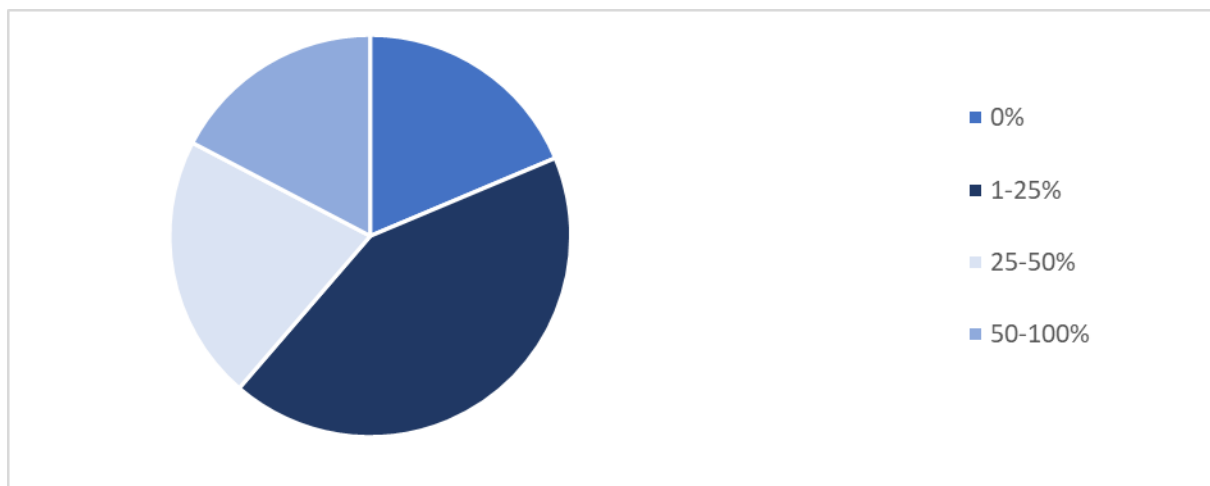
<https://www.nji.nl/publicaties/mentoren-en-maatjes-voor-jongeren> En onderzoek in België: Cappelle & Cox (2020).

2 RESULTATEN: WAT GEBEURT ER AL IN DE SAMENWERKING MET STEUNFIGUREN?

2.1 Jeugdprofessionals werken weinig samen met steunfiguren

De resultaten van de enquête bevestigen het beeld dat er in de praktijk nog weinig wordt samengewerkt met steunfiguren in de jeugdzorg. Onderstaand figuur toont dat meer dan de helft van de jeugdprofessionals, die de enquête heeft ingevuld, niet tot weinig samenwerkt met steunfiguren (zie ook tabel 4 in bijlage B). In de analyse van de enquêtes van jeugdprofessionals hebben we steeds gekeken of de mate waarin professionals samenwerken met steunfiguren samenhangt met antwoorden op andere vragen. Hiertoe hebben we de jeugdprofessionals opgedeeld in vier groepen: 1. Werkt niet samen met steunfiguren (N=14); 2. Werkt incidenteel samen met steunfiguren (N=32); 3. Werkt af en toe samen met steunfiguren (N=16); 4. Werkt regelmatig samen met steunfiguren (N=13).

Figuur 1: % cases waarin over het afgelopen jaar door jeugdprofessionals met steunfiguren is gewerkt (N=76)

2.2 Jongeren en ouders over steunfiguren

Als we kijken naar de enquêtes die jongeren hebben ingevuld (N=11) zien we dat deze 11 jongeren allemaal aangeven dat ze een steunfiguur hebben. Deze steunfiguren zijn het vaakst een familielid of een leeftijdsgenoot. De belangrijkste steun die jongeren van deze steunfiguren krijgen is: advies en informatie, en een luisterend oor (zie verder tabel 4 en figuur 2 in bijlage B). De enquête, ingevuld door ouders, laat zien dat het hebben van een steunfiguur niet vanzelfsprekend is. Negen van de 11 jongeren waarover de ouders hebben gerapporteerd hebben volgens de ouders geen steunfiguur. Redenen om geen steunfiguur te hebben volgens ouders: schaamte, bang voor oordelen, kind wil niet dat anderen weten van problemen, kind weet niet hoe het om hulp kan vragen, kind heeft niemand.

Tijdens de focusgroepen werd ook door jongeren zelf aangegeven dat het hebben van een steunfiguur niet vanzelfsprekend is. Van de 14 jongeren die hebben deelgenomen aan de focusgroepen gaven 3 jongeren aan op dit moment geen steunfiguur te hebben in hun leven.

Van 3 jongeren die de enquête invulden is de steunfiguur ook daadwerkelijk betrokken bij de hulpverlening. Bij de jongeren, waarover de ouders rapporteerden, is in 2 van de 9 gevallen de steunfiguur betrokken bij de hulpverlening. Van de 8 jongeren (enquête jongeren) waarbij de steunfiguur niet betrokken is geven 3 jongeren aan dat ze dat wel zouden willen. De belangrijkste reden die zij geven is dat er dan iemand betrokken is die hen goed begrijpt. De 5 overige jongeren geven aan dat ze niet willen dat hun steunfiguur betrokken wordt. Als belangrijkste redenen noemen zij:

- Ik wil zelf kunnen bepalen wat ik met deze persoon bespreek (4x)
- Ik wil niet dat de band met deze persoon verandert (3x)
- Ik wil anderen niet belasten met mijn problemen (2x)

Tijdens de focusgroepen werden door jongeren nog twee aanvullende redenen genoemd om een steunfiguur niet te willen betrekken bij de hulpverlening:

- Ik vertrouw niemand (door jarenlange ervaring in de jeugdzorg)
- Ik durf anderen niet te veel te vertellen over de problemen die ik heb, omdat ik bang ben dat ze over mij oordelen

Dat jongeren niet willen dat hun steunfiguur betrokken wordt in het hulpverleningstraject betekent overigens niet dat ze in het algemeen afwijzend staan tegenover de betrokkenheid van een volwassen steunfiguur, die dan wellicht nog gevonden moet worden (zie tabel 6 hieronder)

Tabel 6: jongeren over het betrekken van een volwassen steunfiguur in het hulptraject

Stelling	Eens	Neutraal	Oneens
Ik vind hulp van een volwassen steunfiguur een goed idee want iemand uit mijn eigen omgeving kent mij/ons gezin beter	7	3	1
Ik vind hulp van een volwassen steunfiguur een goed idee want dan is er iemand die helpt om te vertellen wat ik belangrijk vind	7	2	2
Ik neem makkelijker advies aan van een hulpverlener dan van iemand uit mijn eigen omgeving	4	4	2
Ik wil <i>geen hulp</i> van een volwassensteunfiguur want ik vind het niet fijn als persoonlijke dingen gedeeld worden met mensen uit mijn omgeving	1	3	7

Noot. Helemaal mee eens en eens zijn samengevoegd tot eens, helemaal mee oneens en oneens zijn samengevoegd tot oneens.

3 RESULTATEN: KUNNEN, WILLEN EN MOGEN SAMENWERKEN MET STEUNFIGUREN

3.1 Kunnen

Het *kunnen* gaat over de vraag of jeugdprofessionals over de benodigde competenties beschikken om samenwerking te realiseren. Het antwoord op deze vraag kent drie deelaspecten:

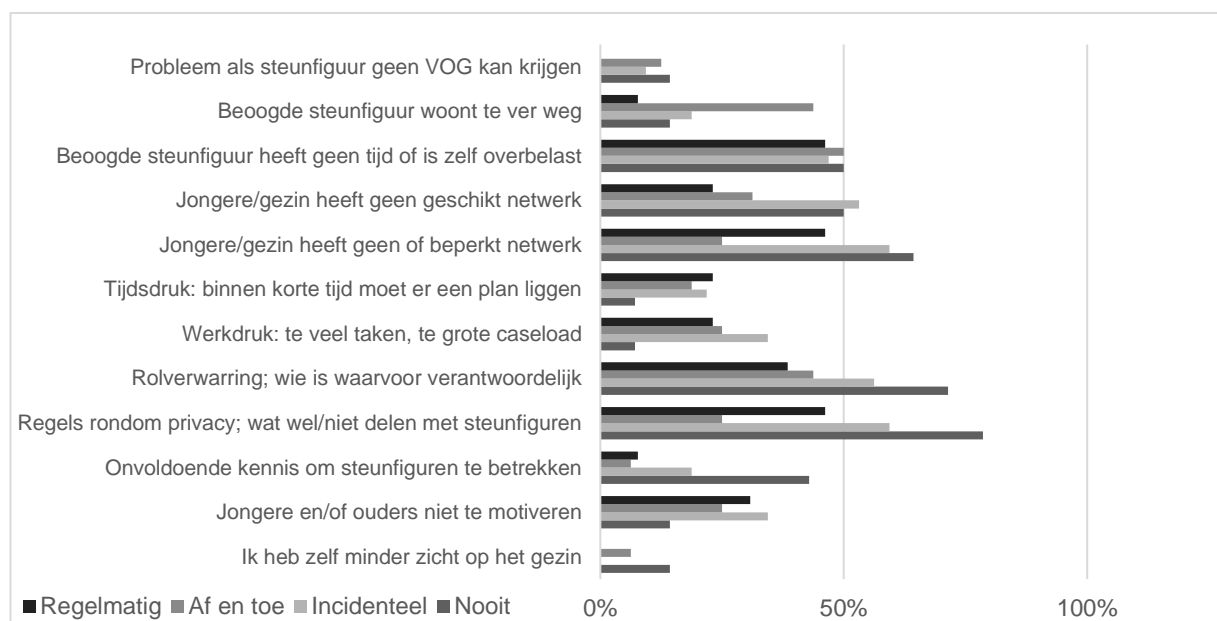
1. Je competent voelen vergroot de kans dat professionals samenwerken met steunfiguren

Vijf van de 14 professionals die het afgelopen jaar niet hebben samengewerkt met steunfiguren geven als reden dat ze niet weten hoe ze dit moeten aanpakken. Ook laat figuur 3 zien dat vooral professionals die nooit of incidenteel samenwerken met steunfiguren ‘onvoldoende kennis’ als belemmering ervaren.

Niet alleen kennis over de wijze waarop je steunfiguren kunt betrekken, maar ook duidelijkheid over je eigen rol in een hulpverleningstraject en kunnen omgaan met regels rondom privacy dragen bij aan je competent voelen. Ook deze twee aspecten worden vooral als belemmerend ervaren door jeugdprofessionals die weinig tot nooit samenwerken met steunfiguren.

Uit de focusgroepen kwam aanvullend naar voren dat het werken met steunfiguren een andere manier van werken vraagt die voor veel hulpverleners niet vanzelfsprekend is. Het samenwerken met steunfiguren vraagt meer het faciliteren van en vergroten van het netwerk van gezinnen, dan zelf hulpverlenen. Het vraagt kunnen afstemmen op verschillende perspectieven, die van jongeren, ouders én netwerk.

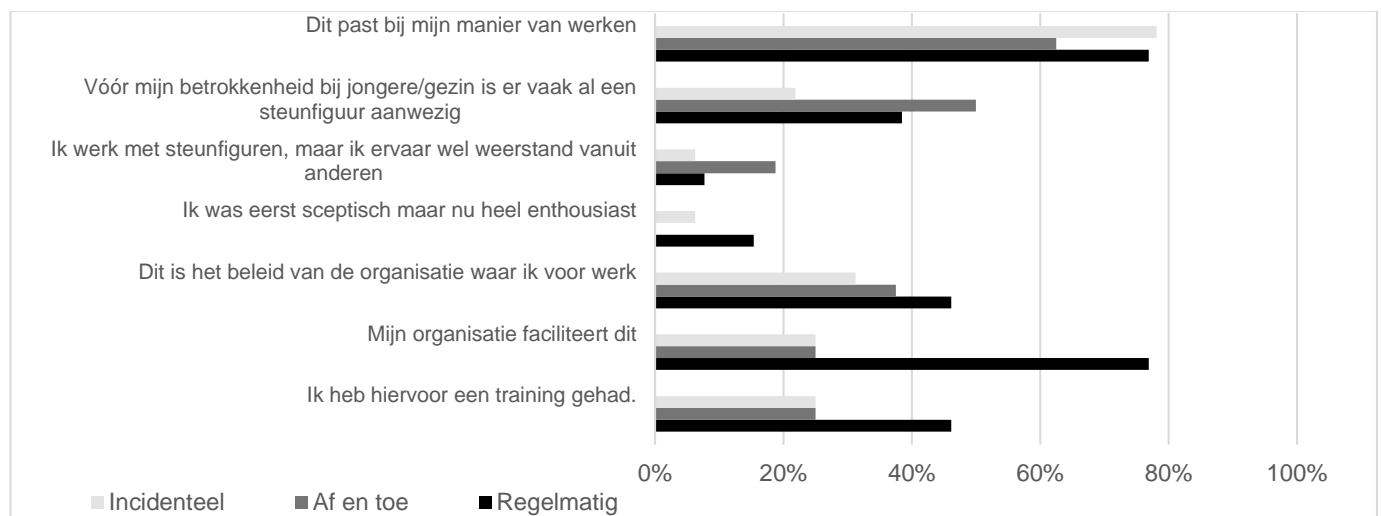
Figuur 3: ervaren belemmeringen door jeugdprofessionals in de samenwerking met steunfiguren

2. Training vergroot de kans dat professionals samenwerken met steunfiguren

Professionals die regelmatig samenwerken met steunfiguren, geven het vaakst aan dat ze hiervoor een training hebben gehad (zie figuur 4). Tijdens de focusgroepen werd door deelnemers benoemd dat training niet alleen gericht zou moeten zijn op hulpverleners, maar juist ook op managers die in hun rol het werken met steunfiguren kunnen stimuleren.

Figuur 4: Professionals over het werken met steunfiguren

3. Gelijkwaardig samenwerken en maatwerk als aandachtspunt

Ouders en jongeren noemen gelijkwaardigheid als aandachtspunt in de samenwerking. Dit is met name naar voren gekomen tijdens de focusgroepen (zie bijlage C). Aan de ene kant ging het om verhalen waarin steunfiguren en hun bijdrage niet serieus werden genomen. Aan de andere kant ging het om verhalen waarbij de samenwerking met steunfiguren leidde tot een gevoel van ongelijkwaardigheid bij de jongere; hulpverlener die steunfiguur gebruikte om verhaal van jongere te controleren of situaties waarbij met de steunfiguur enkel over de jongere wordt gesproken in plaats van de jongere in het gesprek te betrekken.

Verder blijkt uit de enquête dat hulpverleners minder snel geneigd zijn om steunfiguren te zien als personen van wie zij advies kunnen krijgen, terwijl ze deze adviserende rol wel zien weggelegd voor de steunfiguur richting jongere en gezin (zie bijlage B, tabel 5 en figuur 2).

3.2 Willen

Willen gaat in brede zin over de vraag of betrokkenen open staan voor de samenwerking met steunfiguren en of ze meerwaarde zien in deze samenwerking. Daarnaast heeft 'willen' betrekking op overtuigingen ten aanzien van 'goede' hulpverlening en verantwoordelijkheden ten aanzien van opvoeden. De resultaten laten de volgende 4 kernaspecten zien:

1. Overtuigingen ten aanzien van hulpverlening en opvoeden lijken geen invloed te hebben

We hebben zowel jongeren, ouders als hulpverleners stellingen voorgelegd over hun verwachtingen ten aanzien van de hulpverlener en over verantwoordelijkheden ten aanzien van opvoeden. We hadden verwacht dat wanneer mensen de verantwoordelijkheid van opvoeden enkel bij de ouders legden, ze minder open zouden staan voor samenwerking met steunfiguren. Of dat wanneer mensen de hulpverlener zien als de persoon die de oplossing voor de problemen brengt, dat mensen minder open staan voor samenwerking met steunfiguren. De resultaten laten echter geen samenhang zien tussen overtuigingen ten aanzien van hulpverlening en opvoeden en het wel of niet willen samenwerken met steunfiguren, zowel niet bij ouders en jongeren als bij jeugdprofessionals (zie bijlage B, tabel 7).

2. Jongeren, ouders en jeugdprofessionals staan open voor de samenwerking met steunfiguren

Tabel 6 liet al zien dat jongeren in principe positief staan tegenover de samenwerking met (volwassen) steunfiguren. Ook professionals staan in principe open voor deze samenwerking. Zo geven 13 van de 14 jeugdprofessionals die het afgelopen jaar niet met steunfiguren hebben samengewerkt aan dat ze hier wel voor open staan. Een groot deel van de jeugdprofessionals geeft aan dat het samenwerken met steunfiguren past bij hun manier van werken (zie figuur 4). We hebben jeugdprofessionals ook gevraagd of zij open staan voor de samenwerking met leeftijdsgenoten van jongeren. Van de 76 professionals geeft 91% aan open te staan voor het samenwerken met leeftijdsgenoten van de jongeren als steunfiguren. Redenen die ze hiervoor geven:

- Jongeren spreken elkaars taal en nemen daardoor makkelijker dingen van elkaar aan
- Jongeren kunnen elkaar positief beïnvloeden en stimuleren
- Een leeftijdsgenoot kan zorgen voor vertrouwen

Er werden ook aandachtspunten genoemd voor samenwerking met leeftijdsgenoten als steunfiguur:

- Leeftijdsgenoten moeten vrienden kunnen zijn en blijven
- Belangrijk om proces goed te begeleiden en te ervoor te waken dat er teveel verantwoordelijkheid bij de steunfiguur komt te liggen.

3. Jongeren, ouders en jeugdprofessionals ervaren samenwerking met steunfiguren als een meerwaarde

Professionals zien meer voordelen dan nadelen in het werken met steunfiguren. Deze voordelen gelden zowel voor de jongere, als ouder(s) en andere gezinsleden. Deze voordelen gaan onder andere over de betrokkenheid bij het hulpverleningstraject en wederzijds begrip. Zie verder de tabel hieronder. Ook jongeren en ouders benoemen de meerwaarde. Steunfiguren bieden een meer duurzame en toegankelijke vorm van steun. Zo werd er gezegd:

- Hulpverlening is van 9:00-18:00 uur. Steunfiguur is van er van 18:00-9:00 of altijd.
- Steunfiguur 'verstaat' de jongere en het gezin. Kan 'vertalen' tussen jongere en gezin.

- Relatie tussen jongeren en gezin en steunfiguur is veel duurzamer. Hulpverlener is altijd tijdelijk.
- Het is fijn dat je iemand hebt die je vertrouwt.
- Een steunfiguur is ontzettend belangrijk; het kan helpen om de hulpverlening beter en sneller te laten verlopen

Tabel 8 Positieve en negatieve bijdrage van steunfiguren aan het hulpverleningsproces volgens jeugdprofessionals (N=76)

Gebied hulpverleningsproces	Jeugdprofessionals: over bijdrage voor jongeren				over bidrage voor ouders			
	Positieve bijdrage		Negatieve bijdrage		Positieve bijdrage		Negatieve bijdrage	
	N	%	N	%	N	%	N	%
Betrokkenheid	53	70%	13	17%	55	72%	15	20%
Zelfvertrouwen	54	71%	6	8%	32	72%	9	12%
Motivatie voor hulpverlening	44	58%	13	17%	44	72%	11	14%
Belangenbehartiging	43	57%	8	11%	38	72%	11	14%
Bescherming	31	41%	7	9%	27	72%	7	9%
Vertrouwen in hulpverlening	39	51%	18	24%	49	72%	13	17%
Wederzijds begrip tussen jongere, hulpverlener en ouders	54	71%	7	9%	54	72%	8	11%
Overig (gezin)								
Welzijn broers/zussen	38	50%	6		8%			
Samenwerking met andere betrokkenen	16	21%	7		9%			
Voeren van moeilijke gesprekken	34	45%	11		14%			
Sociale controle op jongere/gezin	42	55%	14		18%			
Contact leggen met gezin	52	68%	10		13%			
Overige	8	11%	38		50%			

NOOT. ENKEL GEGEVENS VAN JEUGDPROFESSIONALS ÓVER OUDERS EN ÓVER JONGEREN.

We hebben ook gevraagd voor welke problematiek de samenwerking met steunfiguren van meerwaarde is. Zowel jongeren, ouders en jeugdprofessionals zien vooral bij problemen op het gebied van gevoelens en sociale contacten een meerwaarde. Ten aanzien van andere probleemgebieden verschillende de cijfers (zie tabel 9 en 10, en figuur 5 in bijlage B). Over het algemeen zien professionals voor meer probleemgebieden de meerwaarde van samenwerking met steunfiguren dan ouders en jongeren.

4. Ook een grote MAAR: niet altijd, en ook niet op één manier

De vraag of betrokken open staan voor de samenwerking met steunfiguren kent vanuit jongeren en ouders ook een grote 'maar'. Uit de resultaten van de enquête blijkt dat zowel jongeren als ouders terughoudend zijn om hun steunfiguur te betrekken. Ze willen onder andere niet dat de band met deze persoon verandert of willen anderen niet met hun problemen belasten. Tijdens de focusgroepen wordt deze aarzeling om een steunfiguur te betrekken herkend én erkend door aanwezige jongeren, ouders en hulpverleners (zie bijlage C). Op het moment dat een steunfiguur betrokken wordt, heeft dit invloed op de onderlinge relatie. De vraag die jongeren en ouders hierbij stelden was of dit altijd wenselijk is. De vraag die jongeren en ouders ook stelden was of samenwerking met een steunfiguur in een hulpverleningstraject altijd meerwaarde heeft, of dat een steunfiguur ook op 'afstand' van het hulpverleningstraject een belangrijke rol kan hebben voor jongere en gezin. Deelnemers aan de focusgroepen benoemden dat professionals een belangrijke rol hebben in het onderzoeken wie uit het netwerk, en op welke manier, een rol kan hebben als steunfiguur, al dan niet met een actieve rol in het hulpverleningstraject zelf. Er zou steeds sprake moeten zijn van maatwerk, waarbij de behoeften en mogelijkheden van jongere en gezin, en netwerk onderzocht worden. De samenwerking met steunfiguren moet in ieder geval geen verplichting worden, volgens de deelnemers. Ook werd genoemd dat professionals een belangrijke rol hebben in de positionering van een steunfiguur; zij moeten onder andere afspraken maken over verantwoordelijkheden, taken, maar ook over de begeleiding van de steunfiguur in het proces.

3.3 Mogen

Mogen heeft betrekking op de (organisatorische) randvoorwaarden en ervaren belemmeringen. Deze randvoorwaarden en belemmeringen hebben we samengevat in de volgende drie punten:

1. Facilitering en beleid door de organisatie vergroot de kans dat professionals samenwerken met steunfiguren

Facilitering en beleid zijn twee belangrijke en tegelijk ook verschillende pijlers. Beleid dat aanstuurt op samenwerken met steunfiguren draagt positief bij aan het samenwerken met steunfiguren in de praktijk. Echter, daadwerkelijke facilitering door de organisatie heeft het meeste effect. Figuur 4 laat zien dat jeugdprofessionals die regelmatig samenwerken met steunfiguren werken bij een organisatie hen hierin

faciliteert. Tijdens de focusgroepen bleek dat een belangrijke voorwaarde is dat de organisatie uitdraagt dat samenwerking met steunfiguren een vanzelfsprekend onderdeel is van de werkwijze, niet alleen van individuele professionals maar van de gehele organisatie. Het helpt als organisaties niet alleen ruimte geven voor gesprek over samenwerking met steunfiguren, maar ook om met elkaar te gaan ervaren of en hoe het werkt. Ten aanzien van dit punt werd in de focusgroepen benadrukt dat het belangrijk is dat training en andere manieren om te investeren in competenties, zich niet alleen richt op hulpverleners maar ook op managers.

2. Privacy wetgeving wordt ervaren als een grote belemmering

Professionals ervaren als één van de grootste drempels in de samenwerking met steunfiguren de regels rondom privacy (zie figuur 3). Wat mag je wel en niet delen met een steunfiguur? Door hier richtlijnen voor op te stellen kan deze drempel worden weggenomen.

3. Belemmeringen en kansen binnen gezin en sociaal netwerk

Uit de enquête blijkt dat professionals (zie figuur 3) het netwerk van jongere en gezin als grootste belemmering zien voor de samenwerking met steunfiguren: er is geen of geen geschikt netwerk, beoogde steunfiguur heeft geen tijd of woont ver weg. Tijdens de focusgroepen is dit punt uitgebreid besproken. Deelnemers van de focusgroepen waren van mening dat 'geen netwerk' of 'geen geschikt netwerk' te makkelijk worden genoemd om niet te hoeven investeren in samenwerking met het netwerk (zie bijlage C). Zo wordt er geopperd dat het wellicht andere competenties vraagt van hulpverleners om samen met jongere en gezin te zoeken naar nieuwe ingangen; een sportcoach of een buurvrouw die nog niet direct in beeld is. Ook vanuit de JIM-methodiek¹⁶, waarin sommige hulpverleners getraind worden, wordt benadrukt dat er altijd een netwerk is of gevonden kan worden om mee samen te werken. Maar dat dit andere competenties van hulpverleners vraagt.

¹⁶ <https://jimwerkt.nl/>

4 CONCLUSIES EN ADVIEZEN

Wat opvalt is dat de resultaten aan de ene kant laten zien dat zowel jongeren, ouders als professionals open staan voor de samenwerking met steunfiguren. Maar dat er aan de andere kant nog steeds weinig wordt samengewerkt met steunfiguren. Dat de wil er is, is dus niet genoeg.

4.1 Investeer in training en ruimte voor competentie ontwikkeling

De resultaten geven enkele aanknopingspunten om het samenwerken niet alleen te willen maar ook te kunnen en te mogen. Het werken met steunfiguren lijkt allereerst andere competenties te vragen. Training stimuleert de ontwikkeling van deze competenties of in ieder geval vergroot bij professionals het gevoel dat ze competent zijn om de samenwerking met steunfiguren vorm te geven. Hierbij moet wel worden opgemerkt dat het werken met steunfiguren meer is dan het aanleren van een nieuwe methodiek. Het vraagt van iedereen andere rollen, het vraagt aandacht voor gelijkwaardig samenwerken en maatwerk waarbij steunfiguren steeds een andere rol en positie kunnen hebben. De resultaten laten zien dat 'kunnen' en 'mogen' elkaar kunnen versterken. Mogen heeft onder andere te maken met weten hoe rekening te houden met privacy wetgeving in de samenwerking én vaardig zijn om belemmeringen die gezien worden in het sociaal netwerk (onder andere het ontbreken van een (geschikt) sociaal netwerk) te overbruggen; bijvoorbeeld door jongeren en gezinnen te begeleiden bij het versterken en vergroten van hun netwerk. Deze aspecten kunnen als aandachtspunten meegenomen worden in training.

Concreet betekent dit:

Investeer in training van hulpverleners én managers. Geef ruimte aan competentie ontwikkeling van hulpverleners én managers. Dat kan een investering betekenen in training, maar ook investering in tijd en ruimte om nieuwe werkwijzen eigen te maken; ruimte om samen te leren. Het betekent ook investeren in toekomstige hulpverleners én zorgmanagers door het werken met steunfiguren (en informele zorg in het algemeen) op te nemen in onderwijscurricula van de beroeps- en wetenschappelijke opleidingen in het jeugddomein.

4.2 Faciliteer de samenwerking met steunfiguren

Het trainen van professionals alleen is niet voldoende. Het kunnen samenwerken met steunfiguren wordt versterkt als ook daadwerkelijk gevoeld wordt dat dit mag: facilitering door de organisatie. Stimuleer organisaties om het samenwerken met steunfiguren expliciet te faciliteren en in te bedden in de werkcultuur en structuur. Een paradigmashift vraagt een lange adem. Training en facilitering van hulpverleners kunnen de samenwerking met steunfiguren positief stimuleren. Beide aspecten zijn radartjes die een grotere beweging in gang kunnen zetten. Tegelijkertijd lijkt training en facilitering alleen niet voldoende. Beide moeten ingebed worden in een bredere

organisatorische én maatschappelijke verschuiving waarbij informele steun en samenwerking met steunfiguren vanzelfsprekend wordt. Het 'mogen' samenwerken met steunfiguren past binnen de toenemende aandacht voor een stevige pedagogische basis waarin onder andere de contacten tussen mensen onderling en hun sociale netwerk bijdragen aan de ontwikkeling van kinderen. In het NJI rapport *Opgroeien doe je samen* worden enkele maatschappelijke ontwikkelingen geschetst die de kwaliteit van de pedagogische basis en dus ook de potentie van het samenwerken met steunfiguren onder druk zetten.¹⁷ Twee maatschappelijke trends die zij noemen zijn individualisering en opvoeding als privédomein. Individualisering in deze context betekent dat het omgaan met problemen rondom opvoeding en opgroeien niet meer als verantwoordelijkheid van de gemeenschap worden gezien. Opvoeding als privédomein hangt hiermee samen en betekent dat er in verhouding weinig maatschappelijk wordt geïnvesteerd in het versterken van gezinnen. De samenwerking met steunfiguren kan een tegenwicht bieden tegen deze maatschappelijke tendensen en tegelijkertijd hebben zowel gezinnen als hulpverleners deze maatschappelijke tendensen geïnternaliseerd. Tijdens de focusgroepen is besproken wat er nodig is om de belemmeringen die voortkomen uit deze maatschappelijke tendensen weg te halen. In beide focusgroepen werd het idee geopperd op een maatschappelijk debat over het belang van inzet van steunfiguren en informele steun in de jeugdzorg (op regionaal, lokaal niveau) te stimuleren en organiseren (zie bijlage C). Het is niet vanzelfsprekend om hulp te vragen aan mensen in je eigen omgeving. Dit is wel de basis van het werken met steunfiguren. Hulpverleners kunnen een belangrijke rol spelen bij het vragen om hulp, maar dat is niet voldoende. Het delen van succesverhalen over steunfiguren zou volgens de deelnemers een belangrijk onderdeel kunnen zijn van een campagne.

4.3 Investeer in actieleertrajecten

Wat betekent dit nu voor de jeugdhulpregio Gelderland? Beleid alleen is niet voldoende. Dit leidt niet automatisch tot een werkcultuur waarin de samenwerking met informele zorg en steunfiguren vanzelfsprekend is. Implementatie vraagt aandacht voor motivatie en draagvlak, samen leren, organisatorische processen en randvoorwaarden. We verwachten dat een actieleertraject, waarin gezamenlijk veranderen, leren en reflecteren centraal staat, een verandering in gang kan zetten. Een actieleertraject maakt ruimte om gezamenlijk te onderzoeken wat er al is en wat er nog nodig is. Een actieleertraject combineert leren en (organisatie) verandering waarbij nadrukkelijk aandacht is voor contextuele factoren, zowel organisatorische als maatschappelijke. Een actieleertraject zou gecombineerd kunnen worden met een regionale campagne en debat over de samenwerking met steunfiguren. In het hele traject zouden de drie grote jongerenorganisaties die actief zijn in Gelderland, Jongerenennetwerk, ExpEx, Team Ed een belangrijke rol kunnen hebben. Juist vanuit het perspectief van jongeren en gezinnen is de urgentie om samen te werken met steunfiguren groot. Maak gebruik van deze energie om beweging in gang te zetten.

¹⁷ Hoex e.a. (2022)

Door een dergelijk actieleertraject systematisch te volgen groeit niet alleen de inzichten over de werkzame factoren binnen het proces maar krijgen we ook inzichten in de mogelijke meerwaarde van het werken van steunfiguren voor een positieve ontwikkeling van jongeren en gezinnen.

5 WAT GEBEURT ER VERDER?

5.1 Invloed uitoefenen op onderwijscurricula

Aangezien de HAN één van de uitvoerders van dit onderzoek is, hebben we directe ingangen om invloed uit te oefenen op de onderwijscurricula:

- In januari 2023 organiseerden we voor docenten (bachelor en master pedagogiek en social work en voor de post-initiele opleidingen binnen het jeugddomein) een themabijeenkomst waarin we de uitkomsten van het onderzoek presenteren en bespreken hoe de samenwerking met steunfiguren een plek heeft en of kan krijgen in het onderwijs. Deze themabijeenkomst herhalen we in 2023 nogmaals in het Netwerk Jeugd van de HAN, een intern netwerk van docenten van alle bachelor, master en postinitiële opleidingen en onderzoekers die actief zijn in het jeugddomein.
- De samenwerking met steunfiguren is als thema ingevoegd in het lesprogramma van de post-initiële opleiding Intensieve Ambulante Gezinshulp
- Eén van de onderzoekers is lid van de curriculum commissie van de bachelor opleiding pedagogiek en zal het onderwerp blijvend agenderen
- We gaan in gesprek met collega's van de opleiding 'management in de zorg' om te onderzoeken op welke manier de samenwerking met informele zorg/steunfiguren al een plek heeft in het curriculum van deze opleiding
- Via contacten in de (onderwijs)praktijk zullen de bevindingen van het onderzoek ook buiten de HAN verspreid worden: Academische Werkplaats Inside Out Nijmegen, Christelijke Hogeschool Ede, Nederlands Jeugd Instituut.

5.2 Omgaan met privacywetgeving in de samenwerking met steunfiguren

Het Nederlands Jeugd Instituut is al langer bezig met de verzamelen en verspreiden van kennis over het versterken van sociale steun. Zij schreven eerder de publicatie: "Mentoren en maatjes voor jongeren: Sterke kanten en uitdagingen bij informele steun". Tijdens het congres Jeugd in Onderzoek 2022 hebben we de voorlopige onderzoeksresultaten van dit onderzoek gedeeld. Hierin werd ook de ervaren belemmering rondom privacy wetgeving genoemd. Eén van de auteurs van de NJI publicatie was bij de bijeenkomst aanwezig en gaf aan dat het NJI dit vraagstuk kan oppakken. Onlangs zijn de themapagina's over sociale steun online gekomen (<https://www.nji.nl/sociale-steun>) waar het thema privacy een plek heeft gekregen. Op deze pagina wordt onder ander verwezen naar de Privacy App Jeugd die een leidraad biedt bij het afwegen wat je met wie kunt delen. Ook wordt er gewezen op een e-learning module waarmee je inzicht krijgt hoe je met behulp van de privacy-app een zorgvuldige afweging kunt maken.

5.3 Promotieonderzoek Circulaire zorg

BOEG heeft budget toegekend aan een promovenda (S. de Ruig) om de komende vier jaar in Gelderland met professionals, jongeren, ouders en JIMs te kijken hoe circulaire zorg het beste vormgegeven kan worden vanuit de achterliggende gedachte duurzame, minimalistische en holistische zorg te realiseren. Circulaire zorg is een wijze van zorgverlening waarbij steunfiguren een rol krijgen in het hulpverleningsproces. Vragen die centraal staan zijn in dit onderzoek:

Hoe gaan jongeren, ouders, steunfiguren en professionals met elkaar de positie, rol en regie vormgeven? En zorgt dit dan ook voor duurzame en doeltreffende jeugdhulp?

De resultaten uit dit rapport worden met deze onderzoeker gedeeld en benut in het promotie onderzoek. Bovendien blijft er t.b.v. de kennisdeling een verbinding tussen de beide onderzoeksgroepen bestaan, zodat nieuwe inzichten uit het promotie onderzoek ook verspreid kunnen worden in het beroepsonderwijs in onze regio.

LITERATUURLIJST

Bastiaan, M. & Bastiaanssen, I. (2021). *Aanvulling notitie mentoren en maatjes*. Utrecht: NJI.

Bowers, E.P., Johnson, S.K., Buckingham, M.H., Gasca, S., Warren, D.J.A., Lerner, J.V., & Lerner, R.M. (2014). Important non-parental adults and positive youth development across mid- to late-adolescence: The moderating effect on parenting profiles. *Journal of Youth and Adolescence*, 43(6), 897-918. <http://dx.doi.org/10.1007/s10964-014-0095-x>

Cappelle, H., & Cox, H.(2020). *Steunfiguren in de jeugdhulp*. Kortrijk: Hogeschool Vives. <https://www.vives.be/sites/default/files/projecten/Onderzoek%20documenten/eindrapport-project-steunfiguren-in-de-jeugdhulp-2.pdf>

Ditters, Y., Wiegman, M., Schrier, B. & Bastiaanssen, I. (2021). *Mentoren en maatjes voor jongeren: Sterke kanten en uitdagingen bij informele steun*. Utrecht: NJI.

De Ruig, S., & Van Dam, L. (eds.). (2020). *Circulaire zorg. Van JIM-aanpak naar een nieuwe kijk op jeugdhulpverlening*. Amsterdam: Boom Uitgevers.

Friele, R.D., Bruning, M.R., Bastiaanssen, I.L.W., Boer, R. de, Bucx, A.J.E.H., Groot, J.F. de, Pehlivan, T., Rutjes, L., Sondeijker, F., Yperen, T.A. van, Hageraats, R., (2018). *Eerste evaluatie Jeugdwet: na de transitie nu de transformatie*. Den Haag: ZonMw.

Fruith, V., & Wray-Lake, L. (2013). The role of mentor type and timing in predicting educational attainment. *Journal of youth and adolescence*, 42(9), 1459-1472.

Gilsing, R. (2019). Transformatie in de jeugdhulp: de noodzaak tot wonderwoordendialoog. *Jeugdbeleid*, 13, 238-253.

Hoex, J., Vlaardingebroek, S., Balledux, M., Speetjens, P., & Vink, C. (2022). *Opgroeien doe je samen*. Utrecht: NJI.

Ince, D. & Schmidt, A. (2017). *Eigen kracht versterken jeugd en ouders*. Utrecht NJI <https://www.nji.nl/sites/default/files/2021-05/Eigen-kracht-versterken-jeugd-en-ouders.pdf>

Linders, L. (2010). *De betekenis van nabijheid: Een onderzoek naar informele zorg in een volksbuurt*. Proefschrift, Universiteit van Tilburg. SDU-uitgevers;

Lock, J., Le Grange, D., Agras, W.S., Moye, A., Bryson, S.W., & Jo, B. (2010). Randomized clinical trial comparing family-based treatment with adolescent-focused individual therapy for adolescents with anorexia nervosa. *Archives of General Psychiatry*, 67(10), 1025-1032. Doi: [10.1001/archgenpsychiatry.2010.128](https://doi.org/10.1001/archgenpsychiatry.2010.128);

Paans, Y. (2016). *Eigen boontjes doppen of samen sterk*. Masterscriptie HAN University of Applied Sciences.

Patton, G.C., Sawyer, S.M., Santelli, J.S., Ross, D.A., Afifi, R., Allen, N.B., et al. (2016). Our future: a Lancet commission on adolescent health and wellbeing. *The Lancet Commission*, 387(10036), 2423-2478.

Tijdink, R.N.H., Nouwen, C.R.W., Driesen, I.G., Postma, A., & Scholte, R.H.J. (2017). De effectiviteit van het werken vanuit Sociale Netwerk Strategieën in jeugd- en opvoedhulp en maatschappelijk werk. *Journal of Social Interventions. Theory and Practice*. 25(4), 6-27.

Rommelink, L.E., Leijten, P., & Veldboer, A. (2019). Andere ouders als bron van steun. Ervaringen met het geven en ontvangen van sociale steun in het opvoedingsondersteuningsprogramma Buurtgezinnen.nl. *Kind en Adolescent*, 40, 330-346.

Van Dam, L. (2018). Who and what works in natural mentoring? A Relational Approach to Improve the Effectiveness of Youth Care. Op 14 februari 2021 gedownload van [Proefschrift_Who-and-What-Works-in-Natural-Mentorin_Levi-van-Dam_JIM-aanpak_webversie_2019.pdf](#) (kenniscentrum-kjp.nl)

Van Hattum, M., Brummel, A., Van Mourik, K., Kemper, A., Menheere, I., Wesselink, M., & Oostrik, H. (2019). *Een op samenwerking gerichte houding. Een kijkkader voor sociaal werkers*. Nijmegen: HAN.

Vosselman, M., & Steenmeijer, J. (2022). *Handreiking informele steun*. Utrecht: BPSW. https://www.bpsw.nl/app/uploads/Zorgvdjeugd_Handreiking-Informele-Steun.pdf;

Weiler, L.M. Scafe, M., Spencer, R., & Cavell, T.A. (2020). Caregiver-Initiated mentoring: developing a working model to mitigate social isolation. *Clinical Social Work Journal*, 48, 6-17.

Weisz, J., Kuppens, S., Ng, M.Y., Eckshtain, D., Ugueto, A., Vaughn-Coaxum, R., Jensen-Doss, A., Hawley, K., Krumholz, S., Chu, B., Weersing, V. R., & Fordwood, S. (2017). What five decades of

research tells us about the effects of youth psychological therapy: A multilevel meta-analysis and implications for science and practice. *American Psychologist*, 72, 79-117. Doi: 10.1037/a0040360.

Welmers-van de Poll, M.J., Stams, G.J.J.M., Van den Akker, A.L., & Overbeek, G. (2020). Alliance discrepancies in home-based family treatment: occurrence, development and the therapist's perspective. *Journal of family therapy*. <https://doi.org/10.1111/1467-6427.12309>

BIJLAGEN

Bijlage A: Werving en respons enquête

Werving respondententen enquête

Er is gekozen om de enquête breed en via verschillende kanalen te verspreiden. Insteek was om via sleutelpersonen de enquête op de agenda te krijgen bij verschillende organisaties en dat zij via hun eigen communicatie kanalen, onder andere nieuwsmailingen de enquête onder de aandacht zouden brengen van medewerkers en waar mogelijk ook van cliënten. Om de verspreiding te vergemakkelijken is er een flyer verspreid en voorbeeld teksten voor nieuwsberichten en social media. We hebben geen zicht op de mate en wijze waarop verschillende sleutelpersonen de informatie hebben verspreid. De achtergrondkenmerken van de respondenten (jeugdprofessionals) laten wel een scheve verdeling zien, waarbij de regio Nijmegen sterk oververtegenwoordigd is en bijvoorbeeld de regio Noord-Veluwe sterk ondervertegenwoordigd. Via de volgende kanalen is de enquête verspreid:

- Via de ambtelijk vertegenwoordigers van de 7 jeugdhulp regio's Gelderland
Aan hen is het project persoonlijk toegelicht. In een aantal regio's is op uitnodiging van van de ambtelijk vertegenwoordiger ook toegelicht aan de beleidscollega's van de aangesloten gemeenten. Uit de gesprekken hoorden we een eenduidig geluid over de hoge werkdruk bij de toegang, waarin veel verschillende zaken om prioriteit vragen. Het werken met steunfiguren (en dan specifiek vanuit de JIM methodiek) wordt in alle regio's genoemd als een belangrijk beleidspunt dat in de praktijk nog onvoldoende uitvoering krijgt. De hoge werkdruk maakt ook dat de sleutelpersonen terughoudend waren in het toezeggen van medewerking aan verspreiding van de enquête. Zij zagen met name weinig mogelijkheden om de enquête actief te verspreiden aan gezinnen via hulpverleners.
- Via de grote jeugdhulporganisaties in de regio Gelderland: Entrea Lindenhout, Pactum, Jeugdbescherming Gelderland, Vigo, Pluryn
- Via jongerenorganisaties: Jongerennetwerk Gelderland, Expex, TeamEd
- Via social media: LinkedIn, facebookgroepen HAN alumni
- Via de opleidingen Social Work, Pedagogiek, Ervaringsdeskundigheid en Intensieve Ambulante Gezinshulp van de HAN
- Cliëntenraad Entrea Lindenhout
- Nieuwbericht beroepsvereniging Social Work

Respons enquête

In totaal hebben 11 jongeren, 9 ouders en 76 jeugdprofessionals de enquête ingevuld. Het grootste deel is afkomstig uit Gelderland, van jongeren en enkele professionals is onbekend uit welke regio zij komen. Bij jongeren is regio van herkomst niet nagevraagd. De verwachting is dat zij net als ouders uit de provincie Gelderland afkomstig zijn. De meeste professionals en ouders zijn afkomstig uit de regio Nijmegen.

TABEL 1

Achtergrondkenmerken algemeen respondenten

	Jongeren (N=11)		Ouders (N=9)		Professionals (N=76)	
	N	%	N	%	N	%
Leeftijd						
16-18	2	18,2%				
19-21	3	27,3%				
21-30	4	36,4%			21	27,6%
31-40	1	9,0%			23	30,3%
41-50			6	66,7%	10	13,2%
51-60			3	33,3%	18	23,7%
61-70					3	3,9%
Onbekend	1	9,0%				
Geslacht						
Man	5	41,7%	1	11,1%	10	13,2%
Vrouw	4	33,3%	8	88,8%	65	85,5%
Anders/onbekend	2	18,18%			1	1,3%
Regio woonachtig/ werkzaam						
Achterhoek	1	9,09%			3	3,9%
Arnhem	2	18,18%	3	33,3%	7	9,2%
Food Valley	1	9,09%			4	5,3%
Midden-IJssel Oost- Veluwe			1	11,1%	10	13,2%
Nijmegen	5	45,45%	5	55,5%	33	43,4%
Noord-Veluwe					1	1,3%
Rivierenland	1	9,09%			4	5,3%
Buiten Gelderland					8	10,5%
Onbekend	1	9,09%			6	7,9%

TABEL 2

Werkveld en functie professionals

Werkveld	N	%	Functie	N	%
Jeugd LVB	8	10,5%	Ambulant begeleider	20	26,3%
Jeugd GGZ	17	22,4%	Begeleider pleegzorg	2	2,6%
Specialistische jeugdzorg:	40	52,6%	Behandelaar	9	11,8%
• <i>Ambulante begeleiding</i>	29	38,2%	Casemanager	1	1,3%
• <i>Pleegzorg</i>	3	3,9%	Coach	1	1,3%
• <i>Woonbegeleiding</i>	3	3,9%	Gedragswetenschapper	6	7,9%
• <i>Leefgroep</i>	3	3,9%	Gezinsvoogd/jeugdbeschermer	3	3,9%
• <i>JZ+</i>	2	2,6%	Jeugdconsulent/gezinswerker	15	19,7%
Jeugdbescherming	7	9,2%	Jongerenwerker	3	3,9%
Wijkteam/toegang	18	23,7%	Management/staf	4	5,3%
(preventieve) opvoedhulp	9	11,8%	Pedagogisch medewerker	1	1,3%
Begeleiding op school	4	5,3%	Therapeut	3	3,9%
Welzijns/jongerenwerk	4	5,3%	Woonbegeleider	4	5,3%
BSO	1	1,3%	Onbekend	4	5,3%
Stichting informele steun	1	1,3%			
Onbekend	2	2,6%			
Totaal	105	146,1%	Totaal	76	100,0%

TABEL 3

Jaren werkervaring professionals

Jaren werkervaring	N	%
1 jaar of minder	9	11,8%
2 tot 5 jaar	12	15,8%
5 tot 10 jaar	17	22,4%
10 tot 15 jaar	11	14,5%
15 tot 20 jaar	10	13,2%
> 20 jaar	16	21,1%
Onbekend	1	1,3%
Totaal	76	100,0%

Bijlage B Aanvullende tabellen en figuren

TABEL 4

Deel cases waarin over het afgelopen jaar door jeugdprofessionals met steunfiguren is gewerkt (N=76)

	N	%
Geen	15	19,7%
In een kwart of minder	32	42,1%
In een kwart tot de helft	16	21%
In de helft tot allemaal	13	17,1%
Totaal	76	100%

TABEL 5

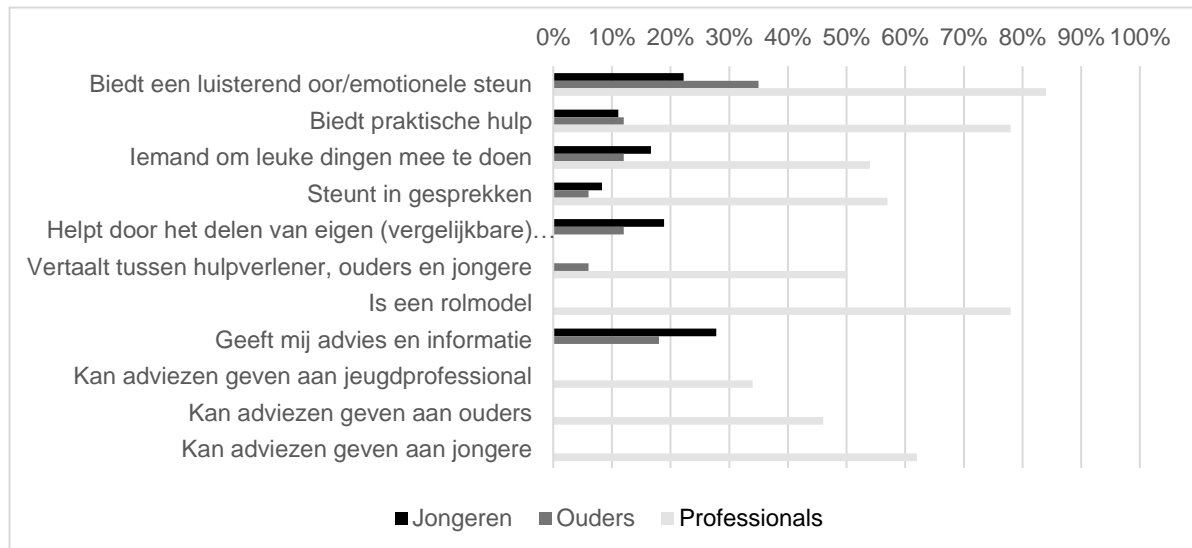
Ontvangen ondersteuning van steunfiguur volgens jongeren (N=11) en ouders (N=9)

	Jongeren (N=11)		Ouders (N=9)		Totaal (N=20)	
	N	%	N	%	N	%
Biedt een luisterend oor/emotionele steun	8	22,22%	6	35%	14	70%
Biedt praktische hulp	4	11,11%	2	12%	6	30%
Iemand om leuke dingen mee te doen	6	16,66%	2	12%	8	40%
Steunt in gesprekken	3	8,33%	1	6%	4	20%
Helpt door het delen van eigen (vergelijkbare) ervaringen	5	18,88%	2	12%	7	35%
Vertaalt tussen hulpverlener, ouders en jongere	0	0%	1	6%	1	5%
Is een rolmodel	0	0%	0	0%	0	0%
Geeft mij advies en informatie	10	27,77%	3	18%	13	65%
<i>Kan adviezen geven aan jeugdprofessional</i>	6	30%
<i>Kan adviezen geven aan ouders</i>	9	45%
<i>Kan adviezen geven aan jongere</i>	11	55%
Totaal	36	100%	17	100%	53	100%

Noot. Cursief is enkel gegevens van jeugdprofessionals.

FIGUUR 2

Ontvangen ondersteuning van steunfiguur volgens jeugdprofessionals (N=76), jongeren (N=11) en ouders (N=9)

Noot. Laatste 3 steunvormen enkel gegevens van jeugdprofessionals.

TABEL 8

Visie op opvoeden van jongeren (J, N=11), ouders (O, N=9) en jeugdprofessionals (JP, N=76)

Stelling		Eens			Neutraal			Oneens		
		J	O	JP	J	O	JP	J	O	JP
De verantwoordelijkheid van opvoeden ligt volledig bij ouders	N	3	8	50	5	1	8	3	1	17
	%	27%	9%	66%	45%	1%	11%	27%	1%	22%
Opvoeden is een gedeelde verantwoordelijkheid van ouders en belangrijke anderen (familie, school, sportclub)	N	6	4	42	3	2	16	2	3	18
	%	54%	4%	55%	27%	2%	21%	18%	3%	23%
De verantwoordelijkheid voor opvoeding ligt ook bij jongeren zelf	N	6	6	22	3	2	17	2	1	37
	%	54%	7%	29%	27%	2%	22%	18%	1%	49%
Als het misgaat in de opvoeding is het belangrijk om een hulpverlener in te schakelen	N	7	6	51	3	3	17	1	0	8
	%	63%	7%	67%	27%	3%	22%	9%	0%	11%
Gezinnen hebben het recht om problemen in de opvoeding privé te houden	N	3	3	35	5	4	21	3	2	20
	%	27%	3%	46%	45%	4%	28%	27%	2%	26%

Noot. Helemaal mee eens en eens zijn samengevoegd tot eens, helemaal mee oneens en oneens zijn samengevoegd tot oneens.

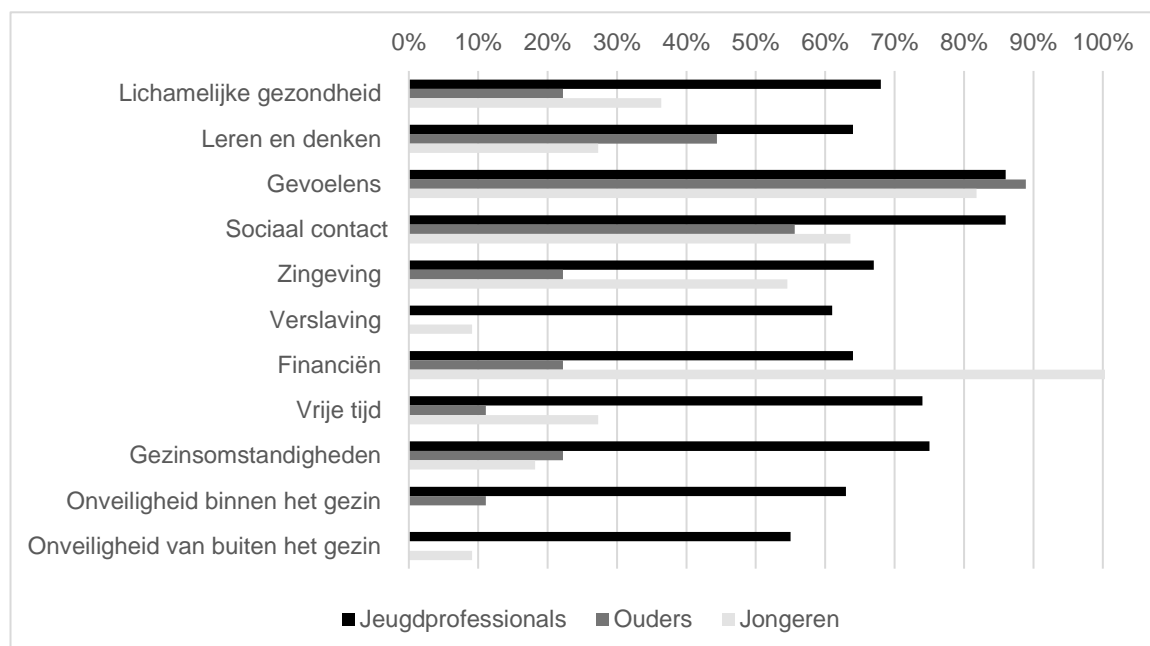
TABEL 9

Problematiek waarbij samenwerking met steunfiguren van meerwaarde is volgens jeugdprofessionals (N=76), Jongeren (N=11) en ouders (N=9). Respondenten konden meerdere opties aangeven.

PROBLEEMGEBIED	JEUGDPROFESSIONALS		OUDERS		JONGEREN	
	N	%	N	%	N	%
Lichamelijke gezondheid	52	68%	2	22,2%	4	36%
Leren en denken	49	64%	4	44,4%	3	27%
Gevoelens	65	86%	8	88,9%	9	82%
Sociaal contact	65	86%	5	55,6%	7	64%
Zingeving	51	67%	2	22,2%	6	55%
Verslaving	46	61%	0	0%	1	9%
Financiën	49	64%	2	22,2%	1	9%
Vrije tijd	56	74%	1	11,1%	3	27%
Gezinsomstandigheden	57	75%	2	22,2%	2	18%
Onveiligheid binnen het gezin	48	63%	1	11,1%	0	0%
Onveiligheid van buiten het gezin	42	55%	0	0%	1	9%
Totaal	76	100%	9	100%	11	100%

FIGUUR 5

Problematiek waarbij samenwerking met steunfiguren van meerwaarde is volgens jeugdprofessionals (N=76), ouders (N=9) en jongeren (N=11)

TABEL 10

Meerwaarde samenwerking bij groepen probleemgebieden

Samenwerking steunfiguren van meerwaarde bij:	Jeugdprofessionals		Ouders		Jongeren	
	N	%	N	%	N	%
alle probleemgebieden	31	40,8%	0	0%	0	0%
géén van de probleemgebieden	3	3,9%	1	11%	0	0%
Combinatie van probleemgebieden (>2)	39	51,3%	7	78%	10	91%
Eén probleemgebied, namelijk:	Gevoelens (1) Gezinsomstandigheden (1)	2,6%	Gevoelens (1)	11%	Financiën (1)	9%
Totaal	79	100%	9	100%	11	100%

Bijlage C Verslag focusgroepen

De resultaten van de enquête zijn tijdens twee focusgroep bijeenkomsten besproken met jongeren, ouders, hulpverleners en een steunfiguur. Deelnemers aan de enquête konden aangeven of zij uitgenodigd wilden worden voor deelname aan de focusgroep. In totaal hebben zich 29 jeugdprofessionals, 5 jongeren en 7 ouders hiervoor aangemeld. Zij hebben een uitnodiging ontvangen voor de focusgroepen en konden een keus maken uit twee bijeenkomsten, een online bijeenkomst of een bijeenkomst op locatie. Ondanks de grote groep aanvankelijk geïnteresseerden, bleek het definitieve aantal aanmeldingen laag. Dit heeft ons doen besluiten het plan te wijzigen. De bijeenkomst op locatie is komen te vervallen. Van bovenstaande groep hebben 3 personen deelgenomen aan een digitale focusgroep. Een steunfiguur die zich via een andere route heeft aangemeld, heeft ook deelgenomen. Daarnaast hebben we ook met 5 leden van de klankbordgroep de resultaten besproken. Ook hebben we de resultaten besproken tijdens een bijeenkomst van de jongerenraad van één van de grote jeugdzorgorganisaties in de regio. In totaal hebben 21 personen hun reactie gegeven op de resultaten en samen ideeën geformuleerd voor vervolgstappen:

- 4 ouders
- 14 jongeren/jongvolwassenen
- 1 jeugdconsulent
- 1 ambulante begeleider
- 1 steunfiguur

De focusgroepen duurden gemiddeld 2 uur. De gesprekken zijn hieronder samengevoegd en samengevat.

Reacties op de respons

- De respons valt tegen, maar verbaast de deelnemers niet. Als belangrijkste oorzaken voor de lage respons worden de hoge werkdruk, de volle mailboxen en de veelheid aan vragenlijsten die voorbij komen, genoemd.
- Ook wordt over de respons gezegd dat het waarschijnlijk een selectieve respons is. Jeugdprofessionals die al enigszins open staan voor het werken met steunfiguren zullen eerder geneigd zijn om de vragenlijst in te vullen dan professionals die er weerstand tegen hebben. En ook ten aanzien van jongeren en ouders geldt waarschijnlijk een selectieve respons. Hier wordt over gezegd: "Je doet alleen mee wanneer je zelf enigszins een fijne ervaring hebt met jeugdzorg. Als je een negatieve ervaring hebt met jeugdzorg vul je de vragenlijst niet in." Dit betekent dat de resultaten waarschijnlijk een positiever beeld laten zien dan de werkelijkheid.

Aanvullingen en reacties op enkele concrete resultaten

- De resultaten van de jongere-enquête toont dat alle jongeren een steunfiguur hebben. Dit is volgens de deelnemers een 'gekleurd' resultaat: niet iedere jongere heeft een steunfiguur in zijn netwerk, bovendien is niet iedere steunfiguur veilig en bevorderend (er wordt een voorbeeld gegeven van misbruik door een steunfiguur). De conclusie die getrokken wordt door de deelnemers is dat het niet voldoende is om alleen te vragen aan een jongere of deze een steunfiguur heeft, maar om samen te onderzoeken wie in de omgeving een steunende rol kan hebben.
- Aanvullende reden om een steunfiguur niet te willen betrekken vanuit jongere perspectief: "mijn steunfiguur gaat mij dan alleen als probleem, label zien".
- Professionals noemen als belemmering in de samenwerking met steunfiguren dat een jongere of het gezin geen netwerk heeft. Dit wordt niet herkend en klopt volgens de deelnemers niet. Het wordt volgens hen gezien als een "makkelijk excuus". Vanuit hulpverlener wordt vaak gedacht dat er geen netwerk is, terwijl deze er waarschijnlijk wél is.
- Dat privacy regels als belangrijkste belemmering worden gezien vinden deelnemers een 'makkelijk excuus'. Hier zouden afspraken over gemaakt kunnen worden. En organisaties zouden hiervoor richtlijnen kunnen opstellen.

Reacties op het lage aantal jeugdprofessionals dat regelmatig met steunfiguren samenwerkt

- Dat er nog weinig met steunfiguren wordt samengewerkt, wordt herkend door de deelnemers. Ervaring is dat werken met steunfiguren, zeker in jeugdzorg+ alles behalve vanzelfsprekend is: "Ik vind de aantallen herkenbaar. Bij mijn vorige werkgever, residentieel gesloten, daar was het heel moeilijk om te denken aan steunfiguren." Maar indruk is ook dat het in alle vormen van jeugdzorg nog weinig gebeurt.
- Professionals moeten echt gaan willen samenwerken met netwerk, met steunfiguren. Indruk onder de aanwezigen is dat er nu toch nog veel sprake is van een 'vinkjescultuur' waarin er een genogram of sociogram gemaakt wordt omdat het onderdeel is van de procedure en dat dit iets anders is dan echt inzetten op samenwerking met het netwerk en oprechte interesse hebben voor steunfiguren in het netwerk van jongeren en gezinnen.
Er wordt genoemd dat het een omslag bij hulpverleners vraagt. Het is ook 'spannend': "Ik herken in de praktijk een bepaalde huivering om de vraag [naar een steunfiguur] te stellen, bang om een negatieve reactie te krijgen. Als hulpverlener praat je graag met andere hulpverleners want die spreken dezelfde taal als jij. Maar dat betekent niet dat de cliënt het dan ook nog snapt. Dus je moet je kwetsbaar opstellen en afstemmen op bijvoorbeeld de jongere om ook dezelfde taal te vinden samen, je praat makkelijk langs elkaar heen."
- Het is belangrijk om vaker het gesprek hierover te voeren. De jeugdconsulent zegt dat ze ziet dat er bij de toegang eigenlijk nooit de vraag gesteld wordt of er een steunfiguur is en of die kan meepraten: "Maar ook hier kan anders gedacht worden, meer vanuit het principe van steunfiguren: hoe kunnen we het vanaf de start beter samen doen en hoe kunnen het netwerk betrekken."

- En het is ook belangrijk om niet alleen maar te blijven praten met elkaar over steunfiguren, maar ook om het samen te gaan ervaren of het werkt.
- Als iemand uit directe omgeving geen optie is, dan misschien wel een getrainde buddy. Of zoiets als buurtgezinnen: “Bij Buurtgezinnen lopen de steungezinnen langere tijd met je mee en vaak zie je na de gebruikelijke twee jaar dat de steunvraag inmiddels weg is maar dat gezinnen wel vaak in contact blijven met elkaar omdat het contact en de relatie nu steunend is. Dus Buurtgezinnen begint niet vanuit het eigen netwerk maar dat wordt het uiteindelijk wel”

Meerwaarde samenwerking met steunfiguren

- Een steunfiguur is, ten opzichte van hulpverlening, niet alleen van 09:00-18:00 uur bereikbaar. Hierin zien de deelnemers de grootste meerwaarde van een steunfiguur. Een deelnemer noemt dat dit ook geldt voor jongeren die op groepen wonen: medewerkers zijn daar wel aanwezig maar niet altijd beschikbaar op het moment dat een jongere ondersteuning nodig heeft.
- Een deelnemer noemt dat een steunfiguur kan helpen om escaleren van problemen voorkomen. Wanneer een jongere in crisis niet open staat voor een gesprek met hulpverlening heeft een steunfiguur, vanuit de andere relatie die er is, vaak nog wel een ingang.
- Hulpverlener en jongere ‘spreken elkaars taal niet’. Een steunfiguur kan helpen om te vertalen en laten zien dat beide vaak het zelfde bedoelen maar het anders benoemen. Er wordt een voorbeeld genoemd waarbij een jongere zelf actief een steunfiguur benadert om te laten ‘vertalen’.
- Door meerdere deelnemers wordt genoemd dat professionele hulpverlening een beperkte houdbaarheid heeft Er zijn in de hulpverlening veel wisselingen en dat is echt een nadeel. Een steunfiguur kan een duurzamere relatie opbouwen. En duurzaamheid is niet altijd leidend maar wel belangrijk.
- Tijdens twee focusgroep bijeenkomst is gevraagd welke cijfer mensen geven aan:
 - o Hoe belangrijk het is om meer aandacht te hebben voor steunfiguren?
Cijfers van professionals 0-10: 8 (2x), 10 (2x)
Cijfers van jongeren 0-10: 5(2x), 6(1x), 7(4x), 8 (2x), 9.5 (1x), 10 (2x)
 - o Hoe urgent het is om steunfiguren te betrekken in het hulptraject?
Cijfers van professionals 0-10: 7(1x), 8(2x), 10(1x)
Cijfers van jongeren 0-10: 5(9x), 6(1x), 6.5(2x), 7(2x), 8.5(1x)
 - o Een aantal inhoudelijke reacties van professionals:
“We doen ons werk vóór jongeren en cliënten dus alles wat ondersteunend is aan de cliënt of jongeren móet je een 10 geven.”
“Een steunfiguur gaat zoveel langer door dan een relatie met een hulpverlener, dat is het waard om in te investeren.”
“Een 7 omdat het soms de vraag is of een steunfiguur echt het hulpverleningstraject ingezogen moet worden. Kan deze niet alleen steunfiguur zijn.”
 - o Een aantal inhoudelijke reacties van jongeren:

“Iedereen heeft het nodig om iemand te hebben. Maar het moet je niet opgedrongen worden. Het moet een keus zijn, want door een verkeerde keuze kan je de band verpesten.”

“Voor sommige mensen kan dit belangrijk zijn, maar ik vind het geen goed idee. Ik denk dat je een verkeerde band gaat creëren met belangrijke mensen.”

“Ik denk dat er nog genoeg mensen die een steunfiguur kunnen gebruiken, maar die nog niet hebben, dus er moet meer aandacht voor komen. Maar je moet wel zelf mogen beslissen of die bij de hulp wil betrekken.”

“Het is belangrijk om goed contact te hebben met iemand, maar dit hoeft echt geen JIM te zijn. Gewoon contact met een belangrijk persoon.”

“Heel belangrijk, want de hulpverlening zou beter en sneller kunnen verlopen met een steunfiguur.”

Aandachtspunten voor de samenwerking met steunfiguren

- Aandacht voor gelijkwaardigheid in de samenwerking. Er worden enkele voorbeelden genoemd:
 - o “Ik had mijn zus meegenomen naar gesprekken met de hulpverlener. Mijn zus studeerde op dat moment SPH. Bij iedere opmerking die ik maakte keek de hulpverlener naar mijn zus om te ‘controleren’ of de uitspraak wel klopte. De hulpverlener was eigenlijk meer in gesprek met haar dan met mij”
 - o In aanvulling op bovenstaande voorbeeld werd genoemd dat de regie over wat wordt besproken met wie (steunfiguur) en op welke manier bij de jongere en het gezin moet blijven liggen. Er moet niet over jongere en gezin gesproken worden met de steunfiguur.
 - o De ervaring is dat steunfiguren niet altijd serieus genomen worden door professionals

- Ook steunfiguren moeten gesteund worden. De aanwezige steunfiguur zegt hierover: “Ik vond het treffend dat jongeren als reden om de steunfiguur niet te willen betrekken bij de hulpverlening aangeven dat ze niet willen dat de band verandert. Dat had ik met mijn zusje ook. Ik vraag me wel eens af of de band met mijn zusje nu anders was geweest als ik geen steunfiguur voor haar was, want ik werd echt gezien als een soort bemoeial op een gegeven moment. Ik heb zelf ook wel echt een soort ondersteuning gemist hierin, er is nooit met mij geëvalueerd. En het is wel echt een hele ingewikkelde rol.” Een aanwezige hulpverlener die recent de JIM-training heeft gevolgd reageert hierop: “Bij de JIM-training leer je om de rol van de steunfiguur heel erg af te bakenen zodat je doet aan verwachtingsmanagement aan beide kanten. Anders weet je niet waar je aan toe bent. Bij de JIM training leer je als hulpverlener om de steunfiguur te positioneren, als je dat als steunfiguur bij jezelf moet doen dan is het heel lastig kan ik me voorstellen”

Wat draagt bij aan meer/betere samenwerking met steunfiguren?

- Werk maken van de competenties van professionals. Hulpverleners hebben een belangrijke taak in het tot stand brengen van de samenwerking. Er wordt door een ervaringsdeskundige jongere als voorbeeld genoemd dat er voor de hulpverlener een belangrijke rol is weggelegd om in de gesprekken met jongeren vertrouwen te creëren om een steunfiguur te betrekken.
- Hulpverleners moeten op verschillende manieren leren om los te laten; “Hulpverleners willen graag de controle hebben en dat moeten ze los durven laten.” “Los durven laten of een steunfiguur ‘geschikt’ is volgens hulpverleners.”
- Ten aanzien van bovenstaande is training belangrijk; van huidige én toekomstige professionals. En niet alleen van hulpverleners, maar ook van managers.
- Houdt rekening met praktische belemmeringen: gesprekken zijn vaak tijdens werk- en schooltijd en dan kunnen steunfiguren zich moeilijk vrijmaken.
- Organisatie moeten de samenwerking met steunfiguren meer faciliteren en aansturen. Zorgen dat hier tijd voor wordt gemaakt: “In het werkveld wordt je opgeslokt door al je werk en de sleur en heb je hier weinig tijd voor. Collega’s geven dan aan ‘wat goed dat jij tijd hebt voor dit soort dingen’”.
- In aanvulling op bovenstaande wordt de suggestie gedaan dat organisaties hiertoe verplicht zouden moeten worden en steekproefsgewijs gecontroleerd. Misschien door BOEG?
- Expertise die er al is benutten voor ontwikkeling en innovatie van de organisatie op dit gebied.
- Er moet langdurige aandacht komen voor dit onderwerp. Verandering gaat gestaag, traag en stroperig: Niet opgeven! Tendens is nu om iedere paar jaar een nieuwe koers te kiezen.
- Belangrijk om maatschappelijk debat te voeren over het belang van steunfiguren. We vinden het (niet meer) gewoon om hulp van onze eigen omgeving te vragen: “Er moet een omslag komen in Nederland waarbij je de vraag van de ander ook kunt horen; we zijn wel goed in het delen van onze problemen maar niet in het vragen om hulp”. Een tussenpersoon zoals een hulpverlener kan helpend zijn hierbij.” Het kan helpen om in een campagne ervaringsverhalen te delen. “We moeten de samenleving hierin gaan raken, wat voor winst haal je zelf maar wat kan je ook betekenen voor een ander, die doelgroep moet je gaan bereiken”.
- Volgens jongeren is het belangrijk dat er meer informatie komt over steunfiguren, dat goed wordt uitgelegd wat de bedoeling is van samenwerking met een steunfiguur.
- Jongeren geven als advies dat samenwerking met steunfiguren geprobeerd moet worden, maar wel met een duidelijk plan; niet alleen een idee of beleid, maar ook een plan.
- Voor jongeren staat bovenaan dat er altijd sprake moet zijn van maatwerk.

OPEN UP
NEW **HAN_** UNIVERSITY
OF APPLIED SCIENCES
HORIZONS.